

# Nemirni otrok v vrtcu in svetovalno delo psihologa v predšolski vzgoji

ESMIRA BEHRIČ, Vrtec Ciciban in Vrtec Zelena jama,  
esmira.behric@guest.arnes.si

.....

● **Povzetek:** Svetovalni delavec psiholog v vrtcu se srečuje z mnogimi vprašanji in dilemami pri dejavnostih pomoči nemirnemu otroku, strokovnim delavcem in staršem. Avtorica v prispevku predstavi primer iz prakse in potek svetovalnega dela z vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa. Z namenom ugotavljanja stanja in potreb otroka in vključenih odraslih ter sistematičnega spremljanja napredka otroka in delovanja svetovalne delavke uporabi zbirnik za organiziranje podatkov o otroku ter dejavnosti svetovalne delavke.

**Ključne besede:** študija primera, predšolski nemirni otrok, primanjkljaji pozornosti, motnja hiperaktivnosti, celostni pristop.

Restless Child in Kindergarten and Counselling Work of a Psychologist in Preschool Education

● **Abstract:** In kindergarten, the counselling psychologist is faced with many questions and dilemmas when providing help to a restless child, to the professional staff, and to parents. In the paper, the author presents a real-life case and how counselling work was carried out with all of the participants in the

education process. For the purpose of establishing the condition and needs of the child and of the adults involved, and of systematically monitoring the child's progress and the work of the counsellor, the author used the Summary Data Sheet for Organising Data on the Child and on the Activity of the Counsellor.

**Key words:** case study, preschool restless child, attention deficit disorder, hyperactivity disorder, holistic approach

## Uvod

Psiholog kot svetovalni delavec v vrtcu pri svojem delu upošteva Programske smernice za delo svetovalne službe v vrtcu (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008), prioritete naloge, sprejete na ravni vrtca, dokumente, ki opredeljujejo predšolsko vzgojo, ter lastne profesionalne izkušnje in usposobljenost.

Načela svetovalnega dela, opredeljena v Programskih smernicah, so glavni okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v vrtcu. Pri svetovalnem delu v primeru nemirnega otroka v vrtcu bi še posebej poudarila pomembnost načel: načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu, kajti sodelovanje s starši in vsemi udeleženci je ključnega pomena pri zagotavljanju pomoči otroku; načelo interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja, saj sta zaradi kompleksnosti težav otroka potrebna celovit pogled in ocena različnih strokovnjakov iz ustreznih zunanjih ustanov; načelo celostnega pristopa, torej sodelovanja z vsemi udeleženci, še posebej s strokovnimi delavci v vrtcu; načelo evalvacije lastnega dela, saj dobro načrtovanje in evalvacija lastnega dela vodita k boljšim rezultatom in profesionalnosti dela svetovalnega delavca.

Pri delu psihologa se prepletajo glavne dejavnosti svetovalnega delavca v vrtcu, kot so dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja, spremljanja in evalvacije dela. Glavno področje dela je svetovalno delo v dobrobit otrok v vrtcu. Sem spada svetovalno delo z otroki in zanje, v večini primerov posredno - prek svetovalnega dela s starši ter vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev, kot sodelovanje z vodstvom vrtca ter z zunanjimi strokovnimi sodelavci in ustanovami.

## Svetovalno delo psihologa na področju nemirnih otrok

### Nemirni otroci v predšolskem obdobju

#### Prepoznavanje in diagnostika

V predšolskem obdobju je zaradi pospešenega razvoja še posebej pomembno ločiti med simptomi primanj-

Pri svetovalnem delu v primeru nemirnega otroka v vrtcu bi še posebej poudarila načelo sodelovanja v svetovalnem odnosu, kajti sodelovanje s starši in vsemi udeleženci je ključnega pomena pri zagotavljanju pomoči otroku.

Ključnega pomena je pri osebi prepoznana stalna prisotnost vzorca nepozornosti in/ali hiperaktivnosti ter impulzivnosti.

kljaja pozornosti in hiperaktivnosti (uporablja se kratica ADHD, ki izhaja iz angleškega poimenovanja *Attention Deficit Hyperactivity Disorder*) ter normalno razvojno variacijo na področju pozornosti in impulzivnosti. Potrebna je razprava in pridobitev informacij od različnih virov - otroka, staršev, strokovnih delavcev v vrtcu, strokovnjakov v zdravstvenem domu in drugih strokovnjakov, ki spremljajo otrokov razvoj. Ravno tako je v ocenjevanje treba vključiti oceno kognitivnega funkcioniranja in sopojava (komorbidnost) z drugimi psihološkimi motnjami. Čeprav novejša dognanja poudarjajo številne nevrološko kognitivne posebnosti in izvore težav, motnjo pomanjkljive pozornosti in hiperaktivnosti, ker temelji na vedenjskih znakih, trenutno še vedno uvrščajo med vedenjske motnje (Rotvejn Pajič 2011).

Po klasifikaciji Ameriške psihiatrične zveze DSM-IV (Diagnostični in statistični priročnik mentalnih motenj, 4. izdaja) (1994 po Phelan 2005) je opredeljenih več kriterijev, ki morajo biti potrjeni pri postavitvi diagnoze težav s pozornostjo in/ali aktivnostjo. Kriteriji obsegajo zgodnjo pojavnost simptomov, pred sedmim letom, izraženi naj bi bili v več okoljih, vedenjski vzorec primanjkljaja pozornosti naj bi pomembno negativno vplival na sposobnost funkcioniranja osebe, intenzivnost in pogostost nepozornosti in/ali hiperaktivnosti ter impulzivnosti značilno odstopata od pričakovanih vedenj glede na starost osebe. Ključnega pomena je pri osebi prepoznana stalna prisotnost vzorca nepozornosti in/ali hiperaktivnosti ter impulzivnosti. Kriteriji za postavitev diagnoze so razdeljeni v dve glavni podskupini (v vsaki je devet simptomov). Prva podskupina vključuje pojavnost nepozornosti, druga podskupina vključuje šest simptomov hiperaktivnosti in tri simptome impulzivnosti. Ob prisotnosti šestih ali več simptomov iz obeh podskupin gre za kombinirano obliko, ko so pri otroku

zelo izrazite težave hkrati na področju pozornosti, hiperaktivnosti in impulzivnosti (po Phelan 2005).

Značilnosti nemirnih otrok v predšolskem obdobju so povezane s stalno nepozornostjo ali raztresenostjo, hiperaktivnostjo in impulzivnostjo. Otrok ima težave z osredinjanjem pozornosti na podrobnosti, z vzdrževanjem pozornosti med igro ali pri nalogah, pri dokončanju nalog in organizaciji dejavnosti, z izogibanjem nalogam, ki zahtevajo miselni napor, z raztresenostjo in pozabljivostjo. Je nemiren pri sedenju, gibalno pretirano dejaven, preveč govori, težko počaka, prekinja druge ali odgovarja na vprašanje, preden je to do konca postavljeno. Opazne so težave na področju samoregulacije, na socialnem področju in pri organizaciji nalog.

Zaradi  
vpliva kulture se  
pogosto dogaja, da  
spregledamo deklice s  
tovrstnimi težavami,  
ki imajo lahko večje  
težave kot dečki.

Večinoma nas izraz ADHD asociira na poskočnega, nagajivega dečka, ki ni nikoli na miru. Zaradi vpliva kulture se pogosto dogaja, da spregledamo deklice s tovrstnimi težavami, ki imajo lahko večje težave kot dečki (po Kesič Dimić 2008).

## Etiologija

Tako kot ni enotnega mnenja, kaj natančno je ADHD, tako tudi pri etiologiji primanjkljaja pozornosti in/ali hiperaktivnosti ne obstaja enotno strokovno mnenje, kajti na nastanek in ohranjanje motnje vpliva mnogo dejavnikov. Že dalj časa je znano, da na nagnjenost k razvoju ADHD delno vpliva dednost. Verjetnost, da ima otrok primanjkljaj pozornosti, je v družini s sorojcem s tovrstno motnjo 30-odstotna, če ima primanjkljaj pozornosti eden od staršev, pa 50-odstotna. Raziskave v zadnjih dvajsetih letih kažejo, da imajo težave s pozornostjo, kontrolo impulzov, nivojem aktivnosti in samoregulacijo nevrološko podlago oz. da nastanejo zaradi disfunkcije nekaterih delov možganov. Raziskave kažejo, da so pri ADHD-ju implicirane spremembe štirih področij možganov: prefrontalni korteks (še posebej desni prefrontalni korteks), bazalni gangliji, mali možgani in corpus callosum, torej področja, ki so povezana z motivacijo, miselno kontrolo ali izvršilnimi funkcijami, pozornostjo (tudi budnostjo) in samoregulacijo (po Nigg 2006).

Primanjkljaj pozornosti je lahko povezan z biološkimi škodljivimi vplivi na otroka pred in med porodom ali po njem. Prepoznani dejavniki tveganja vključujejo kajenje in pitje alkohola med nosečnostjo, prezgodnji porod in nizko porodno težo. Ti dejavniki na neki način vplivajo na prefrontalna področja možganov fetusa v razvoju. Poškodbe možganov otrok in odraslih imajo

za posledico simptome, ki so zelo podobni primanjkljaju pozornosti.

Vzgojni slog oz. slaba vzgoja staršev ni vzrok nastanka motnje, vendar kaotična vzgoja lahko vpliva na poslabšanje motnje oz. neustrezno odzivanje staršev lahko vodi do sekundarnih motenj pri otroku na čustvenem in vedenjskem področju. Najpogostejše je moteče vedenje povezano z več različnimi dejavniki, ki šele povezani v mrežo lahko izzovejo moteče vedenje. Zanj je značilno, da gre pri njem vedno za vedenje v socialni interakciji in da zajema cel spekter socialno manj sprejemljivo oz. nesprejemljivo vedenje (Vec 2011).

Ravno tako Phelan (2005) in Nigg (2006) kljub drugačnim ugotovitvam nekaterih drugih znanstvenikov ugotavljata, da prehrana ni vzrok nastanka primanjkljaja pozornosti. So pa lahko manjše skupine otrok preobčutljive na določeno hrano in sladkor ter imajo alergije, kar lahko dodatno vpliva na poslabšanje znakov ADHD-ja in je v teh primerih smiselno omejevanje določene hrane ali dražljajev. Motnja ima lahko različne organske, psihološke in socialne vzroke, torej govorimo o neenotnem, večplastnem vzroku.

## Intervencije

Navajam načela splošne intervencije, strategije pomoči otroku s primanjkljajem pozornosti in/ali aktivnosti, po izkušnjah učiteljev, ki so delali z otroki s primanjkljajem pozornosti (po Phelan 2005).

- Trenutna povratna reakcija in/ali posledice. Otroci s primanjkljajem pozornosti in/ali aktivnosti se najbolje učijo s povratno informacijo, ki sledi takoj - pohvala za pozitivno vedenje, enako graja in posledica problematičnega vedenja čim prej ko je mogoče (nekaj sekund po in nekaj minut ali ur po dogodku).
- Pogoste povratne informacije, da vzdržujemo otrokovo usmerjenost na nalogo oz. dejavnost. Pogosto otroka na sprejemljiv način spomnimo ali jim damo neko vrsto povratnega sporočila. Pri otroku s primanjkljajem pozornosti in/ali aktivnosti je težava vzdrževanje motivacije, posebno pri pomanjkanju povratne informacije ali spodbude, naloge oz. vodene dejavnosti so za otroka dolgočasne.
- Močne spodbude morajo biti za otroka s primanjkljajem pozornosti in/ali aktivnosti močnejše, kot jih namenjamo drugim otrokom. Morajo biti takšne, da otroka pritegnejo. Pohvale so lahko izražene ne le z besedami, temveč tudi s sliko, točko na tablici, svetlobno kartico ali pravico sodelovanja v posebnih dejavnostih.
- Spodbujanje ima prednost pred kaznovanjem. Pozitivne posledice naj bodo prve na vrsti, uporabiti jih je treba pogostejše kot kazni.
- Dejanja povedo več kot besede. Uporaba neučin-

kovitih načinov vznemirja odrasle, ki jih uporabljajo. Več kot govorimo, bolj se vznemirjamo. Vznemirjen odrasli in vznemirjen otrok ni uspešna formula za vzgojo.

- Doslednost.
- Uvideti težavo vnaprej, predvideti, kako se bomo soočali s težavami, če gremo na primer na izlet ali ko bomo zamenjali dejavnost.
- Spomniti otroka na načrt ali pravilo.
- Predlogi za sodelovanje z otrokom s primanjkljajem pozornosti in aktivnosti v skupini:
  - delo na vedenju, razvrščanje na: 1) vedenje, ki ga lahko ignoriramo, 2) nemoteče, a nepozorno vedenje, 3) moteče vedenje;
  - prevencija problema, nekaj načinov, ki lahko zmanjšajo težavo:
    - legitimno oz. dovoljeno gibanje - omogočiti več priložnosti za gibanje,
    - sedeti pri vzgojitelju ali ob njem,
    - pozornost na otroka pri delu v skupinah ali v parih,
    - opozarjanje na otrokova močna področja,
    - »strukturiranost« je ključnega pomena.

## Vloga psihologa

Kot sem že omenila, je svetovalna služba v vrtcu praviloma v manjši meri usmerjena neposredno na otroke. V primeru nemirnih otrok gre večkrat za opozorilo in prošnjo strokovnih delavcev za pomoč pri delu z nemirnim otrokom v skupini. Sodelovanje psihologa in vzgojitelja ter njegovega pomočnika vključuje predvsem posvetovanje ter načrtovanje, spremljanje in evalvacijo pomoči nemirnemu otroku, ki je usmerjena v podporo in spodbudo za njegov najboljši možni razvoj ter življenje in razvoj celotne skupine.

Pogosto se svetovalno delo s starši prepleta in dopolnjuje z delom s strokovnimi delavci. Staršem zagotavlja pomoč po posebnih strokovnih programih, individualne ali skupinske pogovore, delavnice, informiranje, pomoč pri vzpostavljanju komunikacije z ustreznimi strokovnimi ustanovami. Družini pomaga pri premagovanju težav in stisk, v katerih se znajdejo starši ob spoznanju, da je njihov otrok drugačen. Ob nemirnem otroku se starši pogosto počutijo nemočne (Strojin 1995). Svetuje jim in jih usmerja pri iskanju pomoči različnih strokovnjakov in drugih ustanov. Pomoč psihologa pri vzpostavljanju in ohranjanju kakovostnega dopolnjevanja med vrtcem in družino je ena

Pomoč psihologa pri vzpostavljanju in ohranjanju kakovostnega dopolnjevanja med vrtcem in družino je ena najpomembnejših nalog svetovalne službe v vrtcu.

najpomembnejših nalog svetovalne službe v vrtcu. S pomočjo analize potreb staršev in potreb strokovnih delavcev po sodelovanju ter analize obstoječih oblik sodelovanja predlaga možne nove oblike sodelovanja za izboljšanje razmer.

Pridobivanje informacij o otroku z namenom grobe ocene otrokovega razvoja in identifikacije morebitnih znakov primanjkljaja pozornosti in/ali hiperaktivnosti poteka prek opazovanja vedenja otroka. Pri tem si lahko psiholog pomaga z različnimi pripomočki: ček listami, ocenjevalnimi lestvicami, zapiski sistematičnih opazovanj strokovnih delavcev, vprašalniki. Psiholog lahko izvaja pomoč neposredno otroku v skupini v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo.

## Predstavitev primera

### Zbiranje podatkov

Pri dejavnosti načrtovanja in evalvacije svetovalnega dela je svetovalna delavka uporabila pripomoček Zbirnik za organiziranje podatkov o otroku in aktivnosti svetovalne delavke, ki je bil predstavljen na študijskem srečanju za svetovalne delavce (Malešević 2015).

### Vzgojiteljica

Vzgojiteljica je opozorila na opažene težave pri štiriletni deklici in prosila svetovalno delavko za pomoč. Deklico so starši sredi šolskega leta prepisali iz enega od vrtcev. Pri deklici so se že prve dni pokazale posebnosti na področju pozornosti, na vedenjskem in na socialnem področju, in sicer kot šibka pozornost, pretirana motorična dejavnost, vedenjsko neprimerno odzivanje deklice do odrasle osebe (smejanje, neprimerne izjave, kazanje jezika, neupoštevanje pravil) ter agresivnost do otrok.

### Interpretacija vzgojiteljice

Vzgojiteljico je presenetilo funkcioniranje in nepredvidljivo odzivanje deklice (nepri-mernost, intenzivnost, posebnosti), predvsem to, da se je to pokazalo takoj ob prestopu v novi vrtec. Deklica ni izkazovala običajnega vedenja v prilagoditvenem času.

### Dejstva o družini

Vzgojiteljica je v pogovoru obema staršema posredovala povratno informacijo o vedenju deklice in potrebo po odzivu in sodelovanju

Lahko je prav soigra ogrožajočih in varovalnih dejavnikov možen razlagalni model za nastanek in odsotnost odklonskih oblik vedenja pri otrocih.

staršev z vrtcem. Oče je dvakrat prosil vzgojiteljico za izredno pogovorno uro, ker se je želel pogovoriti o vprašanih in dvomih, ki so se mu porajali ob prepoznavanju in soočanju s povratnimi informacijami o vedenju deklice, ter stiskah, ki so jih doživljali v domačem okolju pri vzgoji deklice. Izkazalo se je, da je v družini prisotnih več dejavnikov tveganja: ločena starša, novi partnerji in otroci, oba starša pričakujeta naraščaj z novima partnerjema, mlada starša s šibkejšimi starševskimi spretnostmi, pogost ritem menjav okolja pri starših, veliko sprememb v domačem okolju, mati izhaja iz ločene družine, oče je imel težave s hiperaktivnostjo kot otrok. Anica Kos Mikuš (1992) meni, da je lahko prav soigra ogrožajočih in varovalnih dejavnikov možen razlagalni model za nastanek in odsotnost odklonskih oblik vedenja pri otrocih.

## Starši

Oče je ob vpisu povedal, da je deklica bolj živa in da niso bili zadovoljni v prejšnjem vrtcu, zato so jo prepisali. Povedal je, da sta starša ločena, vendar oba skrbita za deklico in se dogovarjata.

Na pogovorni uri s starši (in novimi partnerji), strokovnima delavkama in svetovalno delavko sta se starša strinjala z našimi opažanji in povedala, da doma opažata podobne težave pri odzivanju in vedenju deklice. Izrazila sta težave pri vzgoji otroka in intenzivnost ter pogostost zahtevnih vzgojnih težav, ki jim nista kos. Starša sta izrazila pripravljenost na sodelovanje in željo po pomoči deklici. Starša sta podpisala soglasje za svetovalno delavko.

Oče je ugotovil, da mora biti dosleden in vztrajati, česar prej ni počel, ter povedal, da si želi enotnosti vseh pomembnih oseb pri odzivanju do deklice zaradi učinkovitosti postavljanja pravil in meja. Oče se posvetuje s svetovalno delavko glede postopka usmerjanja in zaprosi za pomoč pri izpolnjevanju obrazca Zahteva za uvedbo postopka usmerjanja.

## Neposredno opazovanje otroka

Svetovalna delavka je z namenom pridobitve grobe ocene otrokovega razvoja kot orientacijo glede na časovne mejnike večkrat opazovala vedenje in igro deklice v skupini v različnih časovnih obdobjih (med vodeno dejavnostjo, prosto igro in prehodi med dejavnostmi) na različnih področjih razvoja (gibanje, govor, komunikacija, igra, socialno področje, pozornost in koncentracija). Opazovanje igre in vedenja je potekalo v realnih pogojih v naravnih okoliščinah v vrtcu z naravnim opazovanjem, ki temelji na opisu opazovanega

vedenja in značilnostih otrokovega razvoja. Opazujemo spontane, neizzvane oblike vedenja v otroku známem okolju (po Marjanovič, Zupančič 2004). Morda bi drugič še dodala različen čas opazovanja: začetek in konec tedna, obdobje, ko je pri mami ali očetu - menjava, zjutraj in kasneje čez dan.

Opazovanje svetovalne delavke je bilo načrtovano in izvedeno na podlagi pripomočka Razvojni koraki (Ivič idr. 2002), v katerem so opredeljene lestvice pričakovanih vedenj na posameznih področjih razvoja za določeno starostno obdobje ter opozorila, ki kažejo na zaostanek v razvoju. Pri opazovanju je svetovalna delavka uporabila tehniko anekdotskega zapisa.

### Primer anekdotskega zapisa

»Deklica v telovadnici pri vožnji na kolesu v paru pade, ker hitro in nepričakovano zavije in obe deklici padeta. Druga deklica začne jokati in se ne želi več voziti z njo. Čez čas se deklica vozi sama s kolesom, ki ima višji sedež, zaradi česar je previdnejša, kljub temu se zaleti v steno in se kar smeji. Spleza in skoči z višine, pade, ne kaže znakov bolečine. Vedenje je nepredvidljivo, ves čas je treba biti pozoren na deklico. Želi in zahteva pozornost odraslega, želi voditi odraslega.«

Glede na to, da so ugotovitve opazovalca vedno subjektivne in da prihaja do znanih napak pri interpretaciji, česar se moramo zavedati, je za objektivnost dobro, da je opazovalec več.

Vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice sta v redni komunikaciji posredovali svetovalni delavki ter na pogovornih urah tudi ostalim članom strokovne skupine svoja opažanja vedenja in posebnosti pri deklici. V oceno po področjih glede na starostne mejnike smo zajeli opažanja strokovnih delavk in svetovalne delavke. Glede na to, da so ugotovitve opazovalca vedno subjektivne in da prihaja do znanih napak pri interpretaciji, česar se moramo zavedati, je za objektivnost dobro, da je opazovalec več.

Naše ugotovitve iz opazovanj so vključevale tako opažanja strokovnih delavk v oddelku in opažanja svetovalne delavke in so obsegale več znakov in težav pri manjkljavi pozornosti in hiperaktivnosti. Prepoznali smo šibka področja funkcioniranja pri otroku, kot so izrazit gibalni nemir, impulzivnost, hitrost pri izvedbi nalog, ne dokonča nalog, kratka pozornost, begavost, šibko vzpostavljane očesnega stika, neprimerno vedenje do otrok, dominantnost med otroki, preveč moči vlaga v gibalne dejavnosti (senzorna integracija).

Z namenom načrtovanja pomoči in prilagoditev otroku smo poleg ocene vedenja opredelili močna področja pri deklici: dobre govorne spretnosti, motivacija za sodelovanje pri dejavnostih, čeprav vztraja krajši čas, interes za komunikacijo z odraslimi in otroki.

## Analiza potreb in postavljanje ciljev intervencij

### Svetovalno delo s strokovnima delavkama

#### Analiza potreb strokovnih delavk in cilji

Strokovni delavki sta izražali doživljanje različnih neugodnih občutij ob soočenju z vsakodnevnimi težavami v skupini zaradi deključnega motečega vedenja in zaskrbljenost zaradi težjega zagotavljanja varnosti otrok v skupini. Prav različne oblike motečega vedenja namreč povzročajo največ občutij nemoči in neuspešnosti (tako v poklicni kot starševski vlogi), s čimer so povezane različne težave od izgorevanja na delovnem mestu in fluktuacije, pa vse do občutij nekompetentnosti in celo psihosomatike (Vec 2011, str. 126). Potrebovali sta posvetovanje s svetovalno delavko o načrtovanju, spremljanju in evalvaciji ustreznih strategij za podporo in pomoč deklici. Zaradi posebnosti v razvoju in vedenju otroka s primanjkljajem pozornosti in hiperaktivnostjo se je izkazala potreba po dodatnem izobraževanju strokovnih delavk. Svetovalna delavka posreduje strokovnim delavcem ustrezno strokovno literaturo in jim predlaga ustrezna dodatna izobraževanja. Ravno tako je sodelovanje s svetovalno delavko potekalo pri načrtovanju sodelovanja s starši in zunanjimi ustanovami.

Težave na področju vedenja se v oddelku izražajo kot spekter motečega vedenja, ki izvira iz otrokovega neugodnega čustvenega doživljanja, socialne nevpeto-

sti, prezrtosti in nezadovoljenosti temeljnih potreb. Otrok moti potek dejavnosti, red v oddelku, vrstnike in vzgojitelje. Kobolt in Vec (2011) menita, da je smiselno govoriti o kontinuumu čustvenih, vedenjskih in socialnih težav. Meje med skupinami niso jasne in enoznačne, otrok pa potrebuje ustrezno pomoč na vseh ravneh. Avtorja predlagata, da se poleg uvedbe termina »vedenjske, čustvene in socialne težave« izdelajo ustrezne smernice za oblike pomoči na vsem kontinuumu, v ospredje pa postavi pomoč otroku pri zadovoljevanju temeljnih psihosocialnih potreb, iz česar izhajajo tudi sistematične preventivne dejavnosti.

CILJ: Redna izmenjava informacij med strokovnima delavkama in svetovalno delavko ter skupno načrtovanje in evalvacija izvedenih strategij pomoči deklici ter spremljanja otroka.

CILJ: Udeležba obeh strokovnih delavk na seminarju Pozitivna podpora vedenju.

### Svetovalno delo s starši

#### Analiza potreb staršev in cilji

Starša sta izrazila nemoč ob hiperaktivnem, intenzivnem in motečem vedenju otroka ter pogostih neuspešnih strategijah vodenja otroka ter potrebo po svetovanju in podpori pri učenju starševskih spretnosti, torej strategij, kako se ustrezno odzivati na moteče vedenje in raznolike vzgojno zahtevnejše okoliščine. Starša sta izrazila zaskrbljenost glede odzivov in vedenja otroka v vrtcu ter željo po pomoči otroku, da bi zmozel bolje uravnati svoje vedenje in čustva ter vzpostavljati >

| POTREBE                                                       | CILJI                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|---------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Potreba po strukturiranem in stabilnem okolju doma in v vrtcu | <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Jasna struktura</li> <li>2. Enotnost in doslednost ter vztrajnost odraslih oseb pri odzivanju na neprimerno vedenje otroka. Uporaba metode 1-2-3 (Phelan 2005)</li> <li>3. Postaviti jasna in razumna pravila</li> <li>4. Vzpostavljati očesnega kontakta pri podajanju navodil</li> <li>5. Umirjenost odraslega pri odzivanju</li> <li>6. Opaziti in pohvaliti otrokovo primerno vedenje</li> </ol> |
| Potreba po dodatni strokovni pomoči otroku                    | Premagovanje primanjkljajev na področju pozornosti ter na čustvenem in socialnem področju                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| Potreba po dodatni osebi v oddelku                            | <p>Dodatne spodbude razvoja otroka, pomoč in podpora otroku pri učenju socialnih veščin, podaljševanju pozornosti, samoregulaciji in organizaciji</p> <p>Izvajanje prilagoditev – delo po korakih, razdeljeno na dele, možnost umika v kritičnih trenutkih</p> <p>Doslednejše razvijanje zmožnosti in močnih področij</p> <p>Zagotavljanje varnosti v skupini</p> <p>Omogočanje ustreznih razmer za delo v skupini</p>                         |

ustreznejše stike z vrstniki. Starša sta se počutila neugodno, manj kompetentna ter nemočna ob pogostih negativnih povratnih informacijah okolja o otrokovem vedenju in odzivanju.

**CILJ:** Redno srečevanje s starši in po potrebi svetovanje staršem na pogovornih urah, kako voditi otroka, ter edukacija staršev o težavah otroka.

**CILJ:** Pomoč in usmerjanje staršev pri pridobivanju pomoči za otroka in napotitve k ustreznim strokovnjakom.

### Svetovalno delo z otrokom

#### Analiza potreb otroka in cilji

Na podlagi grobe ocene otrokovega razvoja po področjih (in posebnosti otroka pri funkcioniranju v skupini) svetovalne delavke in opažanj strokovnih delavk v oddelku ter strokovno podprto smo načrtovali prilagoditve in usmeritve za delo z otrokom in sodelovanje s starši. Načrtovali smo splošne usmeritve, prilagoditve in strategije pomoči za delo z otrokom v oddelku, delo na vedenju (razvrščanje vedenj glede na nemoteče, manj moteče in moteče ter ustrezni ukrepi in posledice), preventivne ukrepe (prilagoditve v smislu dodatnih zaposlitev, dodatne gibalne aktivnosti, dejavnosti za spodbujanje senzorne integracije).

### Neposredno delo svetovalne delavke

Svetovalna delavka je po pogovoru z vzgojiteljico, po opisu dejstev in interpretacije vzgojiteljice, izvedla neposredno opazovanje otroka v skupini. S strokovnima delavkama je izmenjala informacije o opažanjih v skupini ter načrtovala pogovorne ure s starši. Strokovnima delavkama je posredovala strokovno literaturo na temo primanjkljaja pozornosti in hiperaktivnosti pri otrocih. Skupaj z vzgojiteljico je načrtovala ustrezne strategije za vodenje otroka in odzivanje na moteče vedenje.

**CILJI:**

- Redno tedensko spremljanje deklince in redni pogovori z vzgojiteljico
- Načrtovanje in vodenje pogovorne ure s starši
- Posvetovanje z ravnateljico in vodjo enote
- Pomoč staršem pri postopku usmerjanja
- Vodenje strokovne skupine, sodelovanje z mobilno specialno pedagoginjo
- Sodelovanje z zunanjimi ustanovami (psiholog, zdravstveni dom)
- Sodelovanje s svetovalko za otroke s posebnimi potrebami v Mestni občini Ljubljana - prošnja za nadstandardnega spremljevalca

### Intervencije in refleksija/evalvacija

Vrtec deluje kot prostor, kjer je treba prepoznavati, razumeti in zagotavljati pomoč nemirnemu otroku s ciljem ustvarjanja razmer, v katerih lahko otrok ob pomoči uspešneje zadovoljuje temeljne potrebe. Pri tem je ključnega pomena aktivno in konstruktivno sodelovanje vseh udeležencev vzgojno-izobraževalnega procesa. Vloga svetovalnega delavca je koordinacija med vsemi deležniki, dejavnosti pomoči in svetovanje vsem pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji dela z otrokom ter sodelovanje z zunanjimi ustanovami.

Pri nemirnem otroku v vrtcu je potreba po aktivnem sodelovanju s starši večja in intenzivnejša, saj je treba otroku pomagati celostno in kontinuirano. V opisanem primeru se je sodelovanje s starši na pobudo vzgojiteljice začelo takoj po posredovanju povratnih informacij o otroku staršem. Vzgojiteljica je zaradi širše problematike zaprosila za pomoč tudi svetovalno delavko, ki se je takoj odzvala in vključila v dejavnosti pomoči deklince. Svetovalna delavka prek opazovanja otroka v oddelku naredi grobo oceno otrokovega razvoja in prepozna posebnosti v otrokovem funkcioniranju. Na podlagi opažanj in grobe ocene otrokovega razvoja svetuje strokovnima delavkama in staršem pri nadaljnjih korakih pomoči otroku.

Staršem smo na pogovornih urah redno predstavili povratne informacije strokovnih delavk in svetovalne delavke ter jim svetovali glede starševskega vodenja otroka in potrebe po dodatni strokovni pomoči, spremljanju otroka in timskem sodelovanju, pri katerem so starši pomembni člani tima. Starši so imeli možnost izraziti stiske, skrbi in vprašanja, ki so jih pestili, ter predstaviti svoje izkušnje in opažanja o otroku ali predloge za skupne rešitve. Timsko sodelovanje vseh udeležencev, aktivno poslušanje in posredovanje povratne informacije je ključnega pomena pri vzpostavljanju zaupnega in spoštljivega odnosa med strokovnimi delavci in starši.

Za dodatne spodbude razvoja predvsem šibkih področij in redno spremljanje je potrebna in učinkovita vključitev specialne pedagoginje kot izvajalke dodatne strokovne pomoči otroku ter sodelovanje v strokovni skupini vrtca. Dodatno strokovno pomoč izvajamo individualno, v manjši skupini ali v skupini glede na potrebe otroka in cilje načrta dela z otrokom.

V prihodnje svetujemo staršem kot podporno metodo in trening vključitev otroka v psihomotorično vadbo, ki jo pri nas izvaja M. Petelin. Avtor psihomotorične obravnave E. J. Kiphard (po Černe 2016) predlaga gibalni vedenjski trening za boljši nadzor in obvladovanje

ja vedenja. V prvi fazi spodbuja vestibularno-motorično področje. V drugi fazi spodbuja razvoj zavestnih in nadzornih gibalnih mehanizmov. V tretji fazi izvajajo otroci vaje z zaprtimi očmi. V četrti fazi urijo vidno pozornost in premagujejo impulzivnost. Med znani dražljaj in motorično reakcijo vrinemo kratek odmor za premišljevanje, v katerem uporabljamo besede: stoj, glej, poslušaj, misli. Ko so usvojene vse predstopnje, svetuje vključitev otroka v športno dejavnost. Avtor predlaga pogosto uporabo trampolina ter dejavnosti, kot so skoki v vodo, jahanje, akrobatika, vaje ravnotežja na nizki vrvi, rolanje, žongliranje idr. S psihomotorično in motoričnopedagoško obravnavo otrok zadovoljuje temeljne gibalne potrebe, ki jih v razvojnem obdobju od četrtega meseca do petega leta ni uspel razviti. Kadar otrok ni bil deležen ustreznih gibalnih spodbud, se pojavijo sociovedenjske motnje ter težave na področju motorike, govora, senzorike in čustvovanja (po Černe 2016, str. 46).

S primerom sta bili ves čas seznanjeni ravnateljica in vodja enote, ki sta sodelovali pri zagotavljanju pomoči otroku in zagotavljanju pogojev za nemoteno delo v oddelku na organizacijski in pedagoški ravni. V prihodnje bi želeli otroku omogočiti še več spodbud, podpore in možnosti učenja po korakih v oddelku, v konkretnih okoliščinah, ki so zanj zahtevne, naporne in jih ne zmore izpeljati tako, da bi se čutil uspešnega in sprejetega. Zato smo zaprosili za spremljevalca v oddelku. S tem bi lahko zagotovili večjo varnost v oddelku in omogočili ustrezne razmere za delo v oddelku za vse otroke.

## Ocena zbirnika

Uporaba Zbirnika za organiziranje podatkov o otroku ter aktivnosti svetovalne delavke se mi zdi koristna z vidika sistematičnega načrtovanja, spremljanja in evalvacije lastnega dela. Menim, da je ustrezno in koristno ločevanje podatkov na dejstva in interpretacije, kajti ravno ta dejavnik se kaže kot zelo pomemben element v komunikaciji in posvetovanju s strokovnima delavkama, ki običajno pri predstavitvi oz. opisu primera že vključujeta lastne interpretacije, ki so lahko ovira pri jasnem razumevanju okoliščin in otroka. Rav-

no tako je smiselna razdelitev ugotavljanja potreb strokovnih delavcev, staršev in otrok ter načrtovanje ciljev na tej podlagi. Zbirnik zajema torej celovito sliko okoliščin na sistematičen in pregleden način s podpiranjem objektivnosti in ozaveščanjem naših implicitnih sodb, prepričanj in predstav. Usmerjenost je ciljna, torej k rešitvam in ukrepom. Zbirnik omogoča izboljšanje naše refleksivnosti in spremljanja dejavnosti svetovalne delavke ter vnovičnega načrtovanja nadaljnjih korakov pomoči in podpore strokovnima delavkama, staršem in otroku. Je pa v začetnem obdobju potrebno več časa za poglobitev in uporabo zbirnika.

## Sklep

Prispevek poudarja pomen celostnega pristopa pri svetovalnem delu psihologa v predšolski vzgoji z namenom dejavnosti pomoči in podpore nemirnemu otroku, staršem in strokovnim delavcem vrtca s pomočjo povezovanja in sodelovanja vseh udeležencev in morebitnih zunanjih institucij. Načrten in sistematičen pristop v procesu zbiranja podatkov, opazovanja in ugotavljanja aktualnih potreb deležnikov za dobrobit otroka in definiranje ciljev ter intervencij vodi k večji učinkovitosti in rezultatom pri napredku otroka. Dejavnosti načrtovanja in evalvacije lastnega dela v postopkih pomoči kot pogoj večje profesionalnosti svetovalnega delavca so se na prikazani kompleksni študiji primera nemirnega otroka izkazale za pomemben dejavnik. Spremljanje otrokovega razvoja in učenja poteka prek načrtovanega opazovanja otroka v stvarnih okoliščinah. Sprotna refleksija opravljenih dejavnosti na vseh področjih in vnovično načrtovanje novih ciljev postopno vodi k boljšim rešitvam, učinkovitejšim strategijam za delo z otrokom in boljšemu sodelovanju s starši in drugimi deležniki pri zagotavljanju najbolj ustrezne podpore za otrokov optimalni razvoj. V tem procesu je pomembno razločevanje objektivnih dejstev od interpretacij v zvezi z otrokom. Pomembna je tudi povratna informacija in aktivna udeležенost vseh udeležencev. Nadaljnje razvijanje učinkovite pomoči otroku v duhu formativnega spremljanja gre v smeri nadgrajevanja ugotovljenih potreb otroka in udeležencev s sooblikovanjem skupnih ciljev, pričakovanj in dokazov o napredku ter evalvaciji in samoevalvaciji doseganja teh ciljev (po Holcar Brunauer idr. 2016). <

## Zbirnik podatkov o otroku ter dejavnosti svetovalne delavke za otroka

### Sodelovanje s strokovnimi delavci vrtca

| DOBESEDNI opisi ali zapisi dogodkov, podatkov, izjav, pridobljenih od VZGOJITELJICE, pomočnice vzgojiteljice                                                                                                        | KLJUČNI/PRIPISANI interperirani pojmi/misli                                | POTREBE (Kaj potrebuje vzgojitelj?) in CILJI                                                                                                                                                                                                        | AKTIVNOSTI SD in refleksije                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Datum: 12. februar<br>Vzgojiteljico je presenetilo funkcioniranje in nepredvidljivo odzivanje otroka (neprimernost, intenzivnost, posebnosti), še predvsem to, da se je to pokazalo takoj ob prestopu v novi vrtec. | Hitra pojavnost in intenzivnost posebnosti pri odzivanju in vedenju otroka | Vzgojiteljica izraža potrebo po podpori in pomoči, kajti skrbi jo za varnost otroka in varnost drugih otrok v skupini.                                                                                                                              | Pogovor z vzgojiteljico in dogovor, da pridem deklico opazovat v skupino.<br><br>Načrtovanje pogovorne ure s starši                                                                                                                                                                              |
| Datum: 15. februar, redno spremljanje<br>Običajne strategije in pristopi pri otroku niso dovolj.                                                                                                                    | Opazovanje otroka in celovit pristop k pomoči otroku                       | Iskanje in preizkušanje novih strategij vodenja in odzivanja do otroka<br>CILJ: Posvetovanje s strokovnimi delavkama o motečem vedenju in podpori pozitivnemu vedenju<br>Pridobitev dodatne literature na temo<br>Potreba po dodatnem izobraževanju | Posvetovanje in posredovanje literature strokovnim delavkama na temo primanjkljaja pozornosti in hiperaktivnosti pri otrocih<br>Posvetovanje z strokovnimi delavkama o vodenju deklice in odzivanju na moteče vedenje<br>REDNO TEDENSKO:<br>Spremljanje otroka in redni pogovori z vzgojiteljico |
| Datum: februar–december<br>Sodelovanje vrtca s starši je ključnega pomena.                                                                                                                                          | Pomen sodelovanja s starši za pomoč otroku                                 | CILJ: Pomoč staršem pri razumevanju otroka in ustreznem odzivanju do otroka                                                                                                                                                                         | Dogovori na pogovornih urah s strokovnimi delavkama in starši                                                                                                                                                                                                                                    |

### Sodelovanje s starši otroka

| DOBESEDNI opisi ali zapisi dogodkov, izjav, pridobljenih od STARŠEV, PODATKI O DRUŽINI                       | KLJUČNI/PRIPISANI interperirani pojmi/misli                         | POTREBE (Kaj potrebujejo starši?) + CILJI                                                                                                                                                                                                | AKTIVNOSTI SD in refleksije                                                                                           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Datum: 18. februar<br>Izražena negotovost staršev, šibkejša starševska spretnosti, vzgojna zahtevnost otroka | Vzpostavljanje zaupnega in spoštljivega odnosa s starši             | Starši potrebujejo usmeritve, vodenje in podporo pri starševskih spretnostih in kako se odzivati na deklico.<br>CILJ: Svetovanje staršem na pogovornih urah, kako voditi otroka<br>Potrebujejo podporo pri zagotavljanju pomoči deklici. | Vodenje pogovornih ur s starši<br>Svetovanje staršem                                                                  |
| Datum: 18. marec<br>Starši opažajo težave z nemirom in hiperaktivnostjo pri otroku.                          | Predstavitve možnosti pridobitve dodatne strokovne pomoči za otroka | Starši potrebujejo znanje in razumevanje težav pri otroku.<br>CILJ: Pomoč in usmerjanje staršev pri pridobivanju pomoči za deklico in napotitve k ustreznim strokovnjakom                                                                | Svetovanje staršem<br><br>Pomoč staršem pri postopku usmerjanja<br><br>Napotitev na preglede k zunanjim strokovnjakom |

## Neposredno z otrokom

| PODATKI, pridobljeni z NEPOSREDNIM OPAZOVANJEM OTROKA                                                                                                                               | KLJUČNI/PRIPISANI interperirani pojmi/misli       | POTREBE (Kaj potrebuje OTROK?) in CILJI                                                                                                                                                                                                                                                                             | AKTIVNOSTI SD in refleksije/IZHODI/EVALVACIJA                                                                                                                                                                                                                   |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Datum: 15. februar–april<br>Šibka pozornost, impulzivnost, gibalni nemir, moteče vedenje, težave na čustvenem (samoregulacija) in socialnem področju, težave pri organizaciji nalog | Znaki primanjkljaja pozornosti in hiperaktivnosti | Otrok potrebuje strukturirano in stabilno okolje doma in v vrtcu.<br>CILJI: Enotnost in doslednost ter vztrajnost odraslih oseb pri odzivanju na vedenje otroka<br>Jasna pravila<br>Vzpostavljane očesnega stika pri podajanju navodil<br>Umirjenost pri odzivanju<br>Pridobitev dodatne strokovne pomoči za otroka | Neposredno opazovanje otroka v oddelku<br><br>Dogovori na pogovornih urah s strokovnimi delavkami in starši<br><br>Vodenje strokovne skupine, sodelovanje z mobilno specialno pedagoginjo<br><br>Sodelovanje z zunanjimi ustanovami (psiholog, zdravstveni dom) |
| Datum: februar–december<br>Pogosto nepredvidljivo, neprevidno vedenje in odzivi deklice, neprimerno vedenje do otrok in odraslih, težave pri vključevanju med vrstnike              | Iskanje rešitev za pomoč otroku in v oddelku      | Potreba po spremljanju in pomoči deklici v oddelku<br>CILJ: Pomoč in podpora deklici pri učenju socialnih veščin, podaljševanje pozornosti, delo po korakih, razdeljeno na dele, možnost umika za deklico v kritičnih trenutkih<br>Zagotavljanje varnosti v skupini                                                 | Posvetovanje z ravnateljico in vodjo enote<br><br>Sodelovanje s svetovalko za otroke s posebnimi potrebami – prošnja za nadstandardnega spremljevalca                                                                                                           |

## Literatura

- Čačinovič Vogrinčič, G. idr. (2008). *Programske smernice: Svetovalna služba v vrtcu*. 1. natis. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Černe, T. (2016). *Pomoč otrokom z motnjo pozornosti in aktivnosti*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Holcar Brunauer, A. idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ivič, I. E. idr. (2002). *Razvojni koraki: pregled osnovnih značilnosti otrokovega razvoja od rojstva do sedmega leta*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Kesič Dimić, K. (2008). *ADHD - ali deklice hitijo drugače: spregledanost deklic z motnjo ADHD*. Ljubljana: Društvo Bravo.
- Kobolt, A., Vec, T. (2011). V Sloveniji ni otrok in mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti? Šolsko svetovalno delo. 15 (1/2), str. 89-91.
- Malešević, T. (2015). *Zbirnik za organiziranje podatkov o otroku in aktivnosti svetovalne delavke za otroka*. Predstavitev na študijskem srečanju ZRSŠ.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete (Razprave Filozofske fakultete).
- Mikuš Kos, A., Žerdin T., Stojin, M. (1995). *Nemirni otroci*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Mikuš Kos, A. (1992). Varovalni dejavniki psihosocialnega razvoja - uporabnost za preprečevanja mladostniškega prestopništva. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*.
- Nigg, J. (2006). *What causes ADHD? Understanding What Goes Wrong and Why*. New York, London: The Guilford press.
- Phelan, W. T. (2005). *Sve o poremečanju pomanjkanja pažnje - simptomi, dijagnoza i terapija u djece i odraslih*. Lekenik: Ostvarenje.
- Rotvejn Pajič, L. (2011). *Hiperaktiven, nemiren ali samo živahen otrok? Brošura za starše: prepoznavanje nemirnosti ter težav s pozornostjo pri otroku in nasveti za pomoč*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Vec, T. (2011). Moteče vedenje: ozadja in osnovni dejavniki, ki nanj vplivajo. *Socialna pedagogika*, 15 (2), str. 125-151.